

В 1990 році у львівському видавництві “ Каменяр” побачила світ збірка творів Наталі Кобринської “Дух часу” з фундаментальною передмовою “ Чим шире серце наболіло” Михайла Шалати, де багато теплих слів сказано про дружбу і співпрацю двох велетів української літератури та народознавства Наталі Кобринської та Володимира Гнатюка.

1,2,3,4,5,6, – світлини, книги, оригінал та ксерокопії документів експонуються в експозиції 1-4-ї кімнат Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка у Велесневі. Література: Мушинка М. Володимир Гнатюк: життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства.- Париж-Нью-Йорк-Сідней-Торонто,1997.- 332 с. Мушинка М. Володимир Гнатюк: бібліографія друкованих праць. – Едмонтон, 1987. – 143 с. Шалата М. Чим шире серце наболіло // Кобринська Н. Дух часу. – Львів, 1990.- с,3-17. Качкан В. Хай святиться ім'я твоє: галицькі просвітницькі діячі, письменники, вчені – вихідці із священицьких родин. – Чернівці, 1994. – С. 110–121. Качкан В.Українське народознавство в іменах. У 2-х частинах .Ч.1. – К.,1994. – С. 143–151.

Арсенич П.Родна Озаркевичів. – Коломия, 1998. – С. 29–35. Володимир Гнатюк: документи і матеріали (1871–1989). – Львів, 1998. – 466 с.

ТЕТЯНА ЦИМБАЛ
"ВЕСІЛЛЯ В КЕРЕСТУРІ":
ІЗ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ СПАДЩИНИ
ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

У травні 2001 р. минає 130 років із дня народження відомого українського етнографа і фольклориста Володимира Гнатюка. Слід зазначити, що серед його надбань є доволі багато фольклористичних праць, які маловідомі пересічному українцеві. Власне на одній з таких зосереджена увага в даній статті.

Відвідавши колишню Угорську Русь шість разів (1895-1903 рр.), В.Гнатюк зібрав тут колосальний матеріал, опублікований у шести томах “Етнографічних матеріалів з Угорської Русі” та в цілому ряді інших праць (їх налічується понад 100). Ці матеріали ще й досі є неперевершеним джерелом пізнання українського фольклору Закарпатської України, Пряшівщини, Бачки й Банату.

З-поміж шістьох експедицій на “Угорську Русь” найпліднішою була його подорож в Бачку 1897 р. (у селах Руський Керестур та Коцур). Бачванські українці переселилися туди в XVIII ст., головним чином з території Пряшівщини, а це, як відомо, батьківщина південних лемків. Впродовж двох з половиною місяців дослідник записав майже половину всіх угороруських матеріалів та, зокрема, зробив детальний опис керестурського весілля тощо. На підставі зібраного матеріалу В.Гнатюк написав цілий ряд наукових та науково-популярних

статей, в яких незаперечно довів українське походження бачківських колоністів [1].

Однією з таких визначних його фольклористичних праць було опубліковане в 1908 р. "Весілля в Керестурі" [2]. Ця праця має велике значення у фольклористиці насамперед тому, що вона є першим і досі єдиним описом весільної обрядовості русинів Бачки. Ще однією причиною, яка вказує на значимість даної праці є те, що В.Гнатюк зробив цей опис весілля ретроспективно: під час запису весільний обряд у такій формі вже не існував, дослідник записав його зі спогадів молодих літ своїх оповідачів.

"Весілля в Керестурі" написано на основі розповідей двох найавторитетніших осіб: "довгорічного старости "Василя Джуджара та "довголітньої свашки" Ганни Рамач. В окремих епізодах дослідник подає імена ще трьох оповідачів. Їх розповіді В.Гнатюк подає дослівно. За стилем вони значно відрізняються, але за змістом доповнюють одна одну. В.Джуджара основну увагу звертає на промови старости, його розповідь етнографічного характеру. Тоді як Г.Рамач ці промови зовсім оминає і детальніше зупиняється на описах окремих частин весільної обрядовості, подає цілий ряд забобонів і звичаїв. Крім того, в розповіді нараховуємо 30 весільних пісень.

За поданим описом весілля Руського Керестура можна поділити на дві частини: "Сватання" (питанки) і "Весілля" (свадзба). Відомий дослідник творчості В.Гнатюка академік Микола Мушинка в одній із своїх праць подає детальніший поділ цього весільного обряду [1].

У цілому весільному обряді дуже важливу роль відіграють промови старости. Щоб надати промовам більшої урочистості, староста виголошує їх церковнословянською мовою. В переважній більшості це оповідання на біблійні сюжети: про створення світу, про всесвітній потоп, про Тобіаша і Рагуїла тощо. Кожна з промов закінчується порівнянням біблійної події з певним етапом весілля. В кінці своєї праці дослідник подає словник малозрозумілих слів.

На думку акад. М.Мушинки, весільний обряд русинів Бачки зберіг майже всі елементи, привезені з їх первісної батьківщини – Східної Словаччини [1].

У своїх записах В.Гнатюк велику увагу приділяв точності запису, передаючи найтонші особливості народної мови. Досить широко дослідник торкається питань взаємозв'язків і взаємовпливів українців із сусідніми народами, приділяючи увагу їх побуту і культурі. Особливу вагу мають Гнатюкові праці для вивчення українсько-словацьких етнокультурних та історичних зв'язків. Таким чином, його записи входять у загальнословянський етнокультурний контекст. Це й дає право вважати В.Гнатюка найвизначнішим професійним збирачем й дослідником фольклору Закарпаття у міжетнічному середовищі. Іншою особливістю його записів було те, що він крім автентичних записів подавав також паралельні зразки з інших джерел. Так, у вищезгаданій праці дослідник до десяти весільних пісень наводить паралелі з піснями, поданими у

збірнику "Етнографічні матеріали з Угорської Русі", Т. III [3] та в збірнику Якова Головацького "Народные песни Галицкой и Угорской Руси", Т. II [4].

В.Гнатюк був фольклористом з широким поглядом ученого-народознавця. Він досліджував майже всі жанри: казки, легенди, перекази, народні оповідання, пісні, прислів'я, приказки, звичаї, вірування, демонологію. В його розумінні народна творчість є відображенням історії народу, тому він закликав збирачів записувати всі жанри фольклору як історичні документи і сам послідовно виконував цей залик.

Володимир Гнатюк – перший дослідник життя і народної культури русинів-українців Югославії. – Руський Керестур, 1967. – С. 7–80.

Гнатюк В. Весілля в Керестурі / Матеріали до української етнології. – Львів, 1908. – Т. 10. – С. 30–80.

Гнатюк В. Етнографічні матеріали з Угорської Русі. // Етнографічний збірник. – Львів, 1897. – Т. III. – 236 с.

Головацький Я. Народные песни Галицкой и Угорской Руси. Собранные... Издание Императорского общества Истории и Древностей Российских при Московском университете. – Москва, 1878. – Т. II. – С. 729.

ОЛЕСЯ ШУТАК (ІВАШКІВ)

ПЕРШІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОХОРОННИХ ГОЛОСІНЬ У ГАЛИЧИНІ (ІЛАРІОН СВЕНЦІЦЬКИЙ)

До початку минулого століття похоронні голосіння та обряди не були об'єктом пильної уваги українських фольклористів, як такі уснопоетичні жанри: колядки, шедрівки, казки, легенди, весільні пісні, анекдоти і т.д. Тільки перше десятиліття ХХ ст. ознаменувало появу перших розвідок про українську похоронну поезію.

Першим українським дослідником похоронних голосінь у Галичині був І.Свенціцький. У 1910 р. виходить друком розвідка фольклориста "Похоронні голосіння і церковно-релігійна поезія (Студія над розвитком мотивів народної словесності)". Порівняльний аналіз народних плачів, процес олітературення та трансформації фольклорного жанру були об'єктами цієї студії.

Гідна подиву величезна ерудованість ученого: знання уснопоетичних творів Індії, Єгипту, Греції, Вавилону, вільна орієнтація у критичних розвідках німців, росіян, румунів та інших дослідників народної творчості, на які безпосередньо посилається І.Свенціцький у своїй праці.

Зародження похоронної поезії І.Свенціцький пояснює умовами людського побуту та зачисляє їх до архаїчних творів доісторичної доби. Будучи прихильником теорії "самозародження сюжету", фольклорист залишається вірним проголошеній тезі, що голосіння – це продукт психологічного стану.

Вражає глибоко продумана композиція і структура дослідження. Зокрема, І.Свенціцький свою працю ділить на частини, де розглядає похо-